

Posilování bezpečnosti výzkumu může pomoci ochránit akademickou svobodu

29.1.2026 - Tereza Vrublová | Univerzita Karlova

Jak mají výzkumné instituce reagovat na rostoucí bezpečnostní rizika, a přitom zůstat otevřené spolupráci? A jak prosadit agendu ochrany výzkumu na institucionální i vládní úrovni? I na tyto otázky hledali odpověď účastníci mezinárodní konference o bezpečnosti výzkumu, kterou hostila Univerzita Karlova v historické budově Karolina.

Setkání organizované Úřadem pro kontrolu zbrojení a nešíření zbraní Ministerstva zahraničních věcí USA svedlo dohromady zástupce univerzit, výzkumných organizací i veřejných institucí ze čtrnácti zemí střední a východní Evropy a odborníky z univerzit a institucí ze Spojených států a Kanady, kteří sdíleli své zkušenosti v oblasti bezpečnosti výzkumu.

Konference se zaměřila na výzvu, které čelí univerzity a výzkumné instituce po celém světě: jak ochránit svůj výzkum a vývoj v čím dál složitějším mezinárodním prostředí.

„Od univerzit se dnes očekává, že zůstanou otevřené a budou aktivně spolupracovat. Zároveň ale čelíme mnoha rizikům: zahraničnímu vměšování, zneužívání výsledků výzkumu a pokusům o zneužití akademické otevřenosti. To vytváří napětí, které mnozí z nás pocítují ve své praxi,“ uvedla rektorka Univerzity Karlovy Milena Králíčková. „Na Univerzitě Karlově to ale vnímáme jako falešné dilemma. Posilování ochrany výzkumu neznamena omezení akademické svobody. Naopak, jde o vytváření podmínek, které zajišťují její dlouhodobou udržitelnost.“

Hlavním cílem konference bylo sdílení konkrétních praktických zkušeností. V některých zemích již je problematika bezpečnosti výzkumu systémově uchopena, jinde se toto téma teprve postupně otevírá. Program se proto zaměřil na praktické případové studie, přístupy institucí k řízení rizik a dialog mezi výzkumníky, zástupci státních institucí a odborníky na bezpečnost výzkumu.

Podle prorektorky Univerzity Karlovy Věry Jourové je základním předpokladem mezinárodní vědecké spolupráce důvěra. „Naši vědci se účastní mnoha mezinárodních projektů, získali například 23 ERC grantů. Pro spolupráci mezi partnery z různých institucí je klíčová vzájemná důvěra a schopnost a snaha společně chránit výzkum i citlivé znalosti,“ poznamenala. Zdůraznila také širší evropský kontext a poukázala na to, že investice EU do výzkumu jdou stále častěji ruku v ruce s investicemi do jeho ochrany.

Potřebu společných standardů a vyjasnění odpovědnosti potvrdili i mezinárodní hosté. Velvyslanec Spojených států amerických v České republice Nicholas Merrick zdůraznil, že mezinárodní vědecká spolupráce je nezbytná, ale musí být podložena důvěrou, že partneři jsou stejně odhodláni výzkum chránit. Jako hnací motor inovací mají výzkumníci a instituce důležitou odpovědnost.

V průběhu celé konference účastníci diskutovali širokou škálu témat – od taktik vměšování, které používají zahraniční aktéři, a způsobů, jak se jim bránit, až po budování společného transatlantického přístupu k bezpečnosti výzkumu. Jednotlivé bloky byly koncipovány tak, aby podporovaly otevřenou diskusi a vzájemné sdílení zkušeností napříč různými národními i institucionálními kontexty.

Jak poznamenal jeden z moderátorů konference Glenn Tiffert, vytváření strategií a politických proklamací je ale jen výchozím bodem. „Slova o potřebě bezpečnosti výzkumu jsou krásná,“ uvedl,

„ale zůstávají jen slovy, dokud nenajdeme způsob, jak ji prosadit v našich institucích.“

Účastníci konference se shodli, že ochrana výzkumu a inovací není v rozporu s akademickou otevřeností, ale naopak představuje nezbytný předpoklad pro dlouhodobé udržení důvěry, mezinárodní spolupráce a akademické svobody.

TEXT: Tereza Vrublová

FOTO: Michal Novotný

<https://cuni.cz/UK-6311.html?locale=cz&news=28485>